

Oskrb pohabljenecv.

Napisal dr. Franc Derganc.

Statistika je izračunala, da pride na 1000 prebivalcev 1'48 mladostnih pohabljenecv, izvzemši slepce in gluhoemce. Ako štejeemo na Kranjskem 508.150 prebivalcev, nahaja se pri nas okoli 750 mladostnih pohabljenecv. Na Češkem so našteali 10.000 mladostnih, 30.000 — torej trikrat več! — odraslih pohabljenecv, kar pride najbrže na rovaš nevarnemu delu v tovarnah in rudokopih. Na Kranjskem imamo 750 mladostnih pohabljenecv, torej 750 prebivalcev, ki vsled prirojene ali pridobljene bolezni ali nezgode ne morejo toliko rabiti svojih udov in telesa, da bi hodili vedno v šolo in kasneje opravljali kako delo, s katerim bi se sami preživljali, neodvisni od svojcev, občine ali dežele. Ako prištejemo tem 750 samo še 250 odraslih — številka gotovo ni previsoka! —, dobimo na Kranjskem do 1000 pohabljenecv, ki si ne morejo sami služiti kruha. Na Nemškem stane državo popolna oskrb pohabljenca 500—760 mark, na Ruskem 200 rubljev; za Kranjsko lahko vzamemo, da stane vsak pohabljenec 500 kron, tako da pobere oskrb 1000 pohabljenecv vsako leto pol milijona kron deželnega kapitala, — veliko breme za našo ubogo deželo! Na Nemškem so izračunali, da bi pomnožila racionalna oskrb pohabljenecv narodno premoženje za 100 milijonov mark na leto.

Po nazorih večine pohabljenec nima mesta v cloveški družbi, ampak tvori samo nadležno breme, nepotreben privesek, ki ga vzdržuje miloščina in beraštvo. Ta nazor je tako prešinil ljudsko mišljenje, da se razvija duševno in telesno življenje pohabljenca v obliki strašnega martirija. To brutalnost negujejo in vzgajajo moderni filozofje, ki oznanjajo edino pravico jačjega in zdravega; ako bi se njih modrost dosledno in pravno izvedla, bi morala družba bolne, pohabljene in ostarele ljudi moriti, kakor so Spartanci slabotne in pohabljene otroke izpostavljali divjim zverem na gori Tajget.

Predstavimo si življenje pohabljenca v družini. Velikih žrtev nalaga zakoncema zakonsko življenje, a vse se rado prenese, če so otroci zdravi. En pogled na živo, skakajočo, razposajeno, rožnolično kopico, in očeta mine vsa skrb in nevolja, ko se zvečer vrne od napornega dela. In ko se drugo jutro poslovi od živahnih kričajev, nastopi rad, ponosno in veselo vsakdanjo pot znoja in truda. A mahoma

obladi in se ohladi solnce družinske sreče in zadovoljnosti, ko se pojavi pohabljen naraščaj. Duh bolnišnice zaveje v prej tako svežih in jasnih prostorih. Bratje in sestrice pohabljenca čutijo v mladi duši neprijetni vpliv nove okolice in nekako sovražno reagirajo nanj, pohabljenca zaničujejo in se norčujejo iz njegove nedostatnosti. To neusmiljeno čuvstvo navda včasih nehote tudi starše, srepa usmiljenost pogleda takrat iz njih oči in če pride imeniten, tuj obisk, najrajše pohabljenca utaje in skrijejo, kakor bi se ga sramovali. Ista sovražnost obda pohabljenca, ako prestopi domači prag: vsa vas ga pisano gleda in spremlja s pikrimi, včasih naravnost sovražnimi opazkami. In ako napravi pohabljenec nehote in slučajno malo škodo, ki se sicer niti ne opazi, kake psovke in očitanja se usujejo nanj od vseh strani! Na lastno nesrečo gleda pohabljenec posebno pozorno in čuti izredno rahlo in nežno, tako da je njegovo celo življenje ena sama bolečina, pravi pravcati martirij, tako da upravičeno toži neki zgodovinski pohabljenec, da vživa v svoji samoti nesrečo vseh, a sreče nikogar.

Krščanska morala in socializem, ki se borita za enakost ljudi pred Bogom in naravo, sta prinesla v temno življenje pohabljenca zarjo dneva. Enakost ne obsega samo zdravih in krepkih, ampak tudi pohabljenec, ki so ravnatoko po božji podobi ustvarjeni in zaslužijo isto spoštovanje. Katoliški redovi so začeli ustanavljati zavode, v katerih oskrbujejo in vzgajajo pohabljenec, jih izuče primernega rokodelstva, tako da postane pohabljenec gospodarsko samostojen, neodvisen, da postane iz berača davkoplačevalec, kakor pravi dr. Biesalski, ki je sestavil na Nemškem statistiko pohabljenecv. Tako se je praktično dokazala enakopravnost pohabljenca, ki je živel doslej zaničevan od miloščine svoje občine. Ako premislimo zdaj življenje moderno vzgojenega pohabljenca, ki si sam služi kruh in plačuje davke kakor drugi, nam vstane v duši zanj posebna ljubezen in spoštovanje. Omahnila je utrujena roka narave in rodilo se je nepopolno bitje. A krščanstvo in kultura sta izravnala to slabost in nepopolnost; kakor je bilo prej zaničevanje tem večje, čim večja je bila razdalja do popolnosti, tako je danes naše spoštovanje in občudovanje v isti meri večje.

V zadnjih letih je postala oskrb pohabljenecv posebno živahna, zlasti na Nemškem, kjer imajo sedaj že 32 zavodov za pohabljenec. Samo en za-

vod („Kraljevi vzgojni in učni zavod za pohabljenе dečke“ v Monakovem, ustanovljen l. 1832.) vzdržuje država, vseh drugih 31 zavodov so ustanovili duhovni redovi in dobrotvorna društva na lastne stroške. Ravno sedaj zidajo na periferiji Monakovega nov „Centralni zavod“ za 200 pohabljenecv (dečke in deklice z ortopedično kliniko s 70 posteljami.

Na Francoskem skrbijo socialistične „okrajne delavnice“ za pohabljenecv, predvsem pa katoliški redovi. V vsakem oziru nadkriljuje vse zavod usmiljenih bratov (Paris, rue Lecourbe 223, le frères de St. Jean de Dieu), ki oskrbuje 300 pohabljenih 5—12 letnih dečkov. Po dovršeni ljudski šoli se izuči vsak pohabljenec primerneга rokodelstva. Pouk vodijo pohabljenци - učitelji, ki so napravili državni izpit. Sive sestre so ustanovile „Asyl Mathilde“ za pohabljenecv deklice.

Na Angleškem se nahaja razen zavodov še 16 dnevnih šol za pohabljenecv.

Izborno urejene zavode imajo Danci, ne zastajajo Švedi (4 zavodi), Norvežani (1), Finci (3).

Naravnost idealno in nedosežno je organizirala oskrb pohabljenecv Severna Amerika. Tri države (Minnesota, Pennsylvania, New-York) so ustanovile državne zavode, ki morajo vzeti v oskrb vsakega pohabljenca.

Na Ruskem vodi oskrb pohabljenecv profesor dr. Velijaminov v Petrogradu, ki je otvoril l. 1897. na ortopedičnem oddelku Maksimiljanove bolnice „delavnico za pohabljenecv“. Originalno je zasnoval Velijaminov svojo delavnico s tem, da izdelujejo pohabljenци na prvem mestu potrebne aparate za pohabljenecv same, osobito take aparate, ki omogočujajo in lajšajo pohabljenцу delo. L. 1905. se je priklopil poseben oddenek za pohabljenecv vojščake. Pouk vodijo tudi pohabljenци, poseben učitelj je nastavljen za take, ki imajo samo eno roko, drug za take, ki nimajo nobene roke in delajo s pomočjo aparatov, zob, ustnic in nog.

Poloti se nas čuvstvo sramote in užaljenega samoljubja, ako obrnemo oči na lastno domovino, na avstro-ogrsko državo. V vsej Avstro-Ogrski imamo doslej samo tri zavode za pohabljenecv; na Nemškem smo jih našeli 32. V Avstriji se nahajata dva zavoda: 1. Cesarice Elizabete zavetišče za pohabljenecv otroke (Lanzendorf pri Dunaju); 2. Otroški dom za pohabljenecv otroke (Laa, Neulengbach). Tretji zavod imajo Ogrji v Budapešti. Razen teh treh zavodov so se osnovala v zadnjih letih štiri društva, ki nabirajo doneske

za ustanovitev novih zavodov (1903 na Dunaju „Leopoldineum“; 1906 v Gradcu društvo „Oskrb pohabljenecv na Štajerskem“; 1907 v Pragi društvo pod protektoratom prof. dr. Kukule, dr. Sticha in dr. Dvořaka, ki sezidajo v Pragi „Jubilejni dom za pohabljenecv“; enako društvo obstoji v Črnovicah). Na čelu društva „Leopoldineum“ na Dunaju stoji blagosrčni Franc Jožef knez Auersperg in njegova ljudomila soproga kneginja Viljemina; društvo namerja ustanoviti zavod za vso Avstrijo in je osnovalo v ta namen l. 1905. v provincijah šest sekcij, med temi eno tudi v Ljubljani. Moderna oskrb pohabljenecv ustanavlja zavode s sledečim namenom:

1. Zdravniško-ortopedična oskrb. Za to se nahaja na zavodu poseben kirurgično-ortopedičen oddenek z ambulatorijem, telovadnico, kopališčem; oddenek ima razen tega filijale za aero-, helio- in talasoterapijo.

2. Ljudska šola.

3. Obrtna šola.

4. Preskrba za vse življenje tistih neozdravljivih pohabljenecv (10—15%), ki se ne morejo sami preživiti.

5. Zaprečenje pohabljenosti.

6. Posebna delavnica za izučene, izpuščene pohabljenecv.

Do 90% pohabljenecv postane tako delavnih in gospodarsko samostojnih: čudovit uspeh oskrbe! Vážnost moderne opreme kirurgično-ortopedičnega oddelka se spozna zopet iz statistike, ki je pokazala, da ozdravi 81% kirurgične tuberkuloze, dočim jih ozdravi brez pomožnih splošnih sredstev samo 53%.

Nikjer v Avstriji ni prešinila socialna misel tako iskreno in globoko ljudstva kakor pri nas; o tem priča vzorna gospodarska organizacija in obilica narodnih prosvetnih društev. Posebna društva nastopajo za otroško varstvo in oskrb mladine; druga se bore proti jetiki in alkoholu, skrbe za pouk o higijeni, postrežbo bolnikov in prvo pomoč. Te vrstice naj opozore našo dovzetno javnost na najrevnejše med revnimi, na pohabljenecv! Tudi te naj objame naša topla socialna ljubezen.

Na vseh concih se gibljejo dobrotvorne sile; objektivni opazovalec samo obžaluje, da se mnogo dragocenih moči potrosi vsled neskupnosti in razcepljenosti. Prijatelji, podajmo si roke in ustanovimo osrednje društvo za ljudsko zdravje s skupnim glasilom! Naše osrednje društvo naj osredotoči vso socialno oskrb, jo organizira in dosledno, vseobsežno izvrši!

